

بسمه تعالی

پیامدهای توهین کلامی والدین در آیات و روایات

معصومه رشیدی^۱

چکیده

توهین کلامی، مجموعه ای از کلمات یا رفتارهایی است که برای کنترل، ایجاد ترس، حفظ قدرت و تحقیر دیگران استفاده میشود. این عمل می تواند آثار مخربی بر شخصیت افراد، به ویژه کودکان، داشته باشد و ممکن است موجب بروز مشکلات روانی در آنها شود. هدف از این تحقیق تبیین آثار مخرب توهین کلامی والدین بر کودکان از منظر آیات و روایات است. این تحقیق از نوع بنیادی بوده که به توصیف مطالب و داده ها به روش کتابخانه ای از طریق مراجعه به سایت ها و کتابخانه ها پرداخته است. یافته های تحقیق نشان می دهد که عواملی مانند بی توجهی به تعالیم دینی، عدم آشنایی با اصول تربیت صحیح، توقع بیش از حد از کودک و مقایسه بی جا میان فرزندان موجب بروز توهین کلامی والدین به فرزندان می شود. همچنین در این تحقیق پیامدهای توهین کلامی بر کودکان، مانند احساس حقارت، کمرویی، حس انتقام جویی، روی آوردن به کارهای خلاف و رشد رذائل اخلاقی بررسی شده است. در پایان، راهکارهایی برای پیشگیری از این پیامدها، نظیر محبت به کودک، نظرخواهی و مشورت، انتظارات منطقی، آگاهی از نحوه سخن گفتن و آفات زبان، مدیریت خشم و یادگیری فنون تربیتی ارائه شده است.

^۱ طلبه سطح دو حوزه حضرت زهرا (س)

کلید واژه: توهین، کلام، کلام عفیانه، کلام غیر عفیانه، والدین

مقدمه

توهین در لغت به معنای خوار و سبک شمردن، به کاربردن الفاظ یا انجام رفتارهایی است که حرمت افراد را از بین میبرد. توهین انواع مختلفی دارد از جمله کلامی و غیر کلامی که در این مقاله به توهین کلامی والدین بر کودکان از منظر آیات و روایات اشاره دارد را مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

در این تحقیق بناست که به عوامل مختلف توهین کلامی والدین بر کودکان پرداخته شود این اثر با هدف شناخت عوامل و پیامدهای منفی کلام غیر عفیانه در کودکان گردآوری شده است.

اگر تربیت کودکان صحیح و اصولی باشد آنها میتوانند فردی موفق در جامعه باشند و حتی به سوی تعالی رشد کنند و عدم توجه به تربیت کودکان باعث شقاوت و انحراف آنها می گردد.

کتاب های زیادی درمورد این موضوع پرداخته شده است که میتوان به این کتاب های ذیل اشاره نمود:

کتاب " تربیت فرزند با نشاط و سالم" از محسن غرویان " که به اهمیت تربیت کودک و نقش تربیت در سرنوشت بشر در ابعاد مختلف پرداخته است.

کتاب " تربیت اخلاقی جوان از لیلا نقوی " که به ویژگی های جوانان و روش های تربیت اخلاقی در جوانان اشاره دارد.

کتاب " کلیدهای تربیت کودکان دکتر باری مک نامارا و فرانسین مک نامارا " که روش های مقابله با آسیب ها، بیماری ها در کودکان و مشکلات تربیتی کودکان تا سنین بلوغ می پردازد.

مقاله " تربیت کودک در سیره حضرت زهرا سلام الله علیها از ابوالقاسم رشیدیپور " که روش و شیوه برخورد حضرت زهرا(س) با فرزندان خود را مورد بررسی قرار داده است.

مقاله " تبیین ابعاد تربیت کودک در نظام خانواده از دیدگاه اسلام از کیان مریم " که در این مقاله به جایگاه تربیت کودک در اسلام و همچنین حقوق کودک در خانواده و نقش والدین در تربیت کودکان پرداخته شده است.

به نظر می رسد تاکنون به طور خاص به پیامدها و عوامل توهین کلامی والدین به کودکان در آیات و روایات پرداخته نشده است در این مقاله سعی شده به این موضوع بپردازد.

مفهوم شناسی

توهین

از نظر لغوی: « سست کردن،ضعیف کردن، خوار وخفیف کردن»^۱

از نظر اصطلاحی

توهین یا اهانت ،عبارت یا بیانی(یا گاهی رفتاری) که بی احترامی و تمسخر است.توهین ممکن است عمدی یا تصادفی باشد یا واقعی باشد اما درعین حال تحقیرآمیز باشد.

کلام:

«سخن یا سخن بافایده ای که بنفسه کفایت میکند.آن چیزی است که آدمی به هنگام امر ونهی کردن و خبردادن و استفهام کردن آن را در ذهن خود می یابد وبا عبارت یا اشاره مخاطب را بدان آگاه میسازد.»^۲

والدین:

^۱ صدری افشار ، حکمی ، فرهنگ فارسی، ص ۲۵۹

^۲ دهخدا، فرهنگ لغت ،ج ۱۱ ، ص ۱۶۲۷۳

از نظر لغوی: «پدر و مادر "تثتیه والد"»^۱

از نظر اصطلاحی :

«به سرپرست فرزندان میگویند که میتوانند والدین بیولوژیکی یا پدر و مادر خوانده فرزند باشد.»^۲

کودک:

«بچه انسان تا پیش از بلوغ، به ویژه از سه تا سیزده سالگی، بچه»^۳

توهین کلامی:

«توهین کلامی به استفاده از الفاظ، عبارات یا رفتارهایی اطلاق می‌شود که هدف آن‌ها تحقیر، خوار کردن یا بی‌احترامی به فرد یا گروهی است. این عمل در بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع به عنوان رفتاری ناپسند و غیراخلاقی تلقی می‌شود.»^۴

کلام عفیانه و غیر عفیانه

الف) کلام عفیانه: «کلامی است که هم از نظر محتوا و هم از نظر شیوه بیان قرین عفت باشد. آوا و آهنگ صدا به هنگام سخن گفتن باید به گونه ای باشد که ادب و عفت رعایت شود.»^۵ در صورتی که کلام غیر عفیانه این خصوصیات را ندارد.

مصادیق کلام عفیانه (غیر توهین آمیز)

سخن طیب

^۱ عمید ، فرهنگ فارسی عمید، ص ۱۱۸۸

^۴ صدری افشار ، حکمی ، فرهنگ فارسی، ص ۷۹۶

^۳ صدری افشار و همکاران، فرهنگ فارسی امروز، ص ۶۴۰

^۵ داوود آبادی، «مقاله قابلیت تعقیب و مجازات خشونت گفتاری در نظام کیفری ایران» وب سایت

Dauoudabadi.ir

^۵ خورسی و همکاران، مدیریت کلام، ص ۳۲

«سخنی است که با نفس گوینده و شنونده سازگار است تنها کلمه ای که به سوی خدا تقرب می یابد ، کلام پاک است سخنان پاک به سوی او بالا می روند»^۱ «إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ»^۲

«لفظ "کلام" به طوری که گفته اند اسم جنس جمع است و مذکر و مونث آن تفاوتی ندارد. در مجمع البیان می گوید: "کلم" جمع "کلمه" است ، می گویند: "هذا کلم" و "هذه کلم" پس در مذکر و مونث یکی است و این اختصاص به لفظ کلم ندارد. هر جمعی که ما بین آن و مفردش به جز حرف "ه" فرقی نباشد (مانند تمر، تمره، کلم، کلمه) مذکر و مونثش یکسان است. به هر حال مراد از "کلم" آن سخنی است که از نظر عبارت معنایی تمام داشته باشد، به شهادت این که در آیه آن را توصیف کرده به "طیب" پس "کلم طیب" آن سخنی است که با نفس شنونده و گوینده سازگار باشد، به طوری که از شنیدن آن انبساط و لذتی در او پیدا شود و نیز کمالی را که نداشت دارا گردد. این همه وقتی است که کلام معنای حقی را افاده کند، معنای که متضمن سعادت و رستگاری نفس باشد»^۳.

کلام بلیغ:

«کلام پروردگار در قرآن کریم، زبان انذار از عقوبت هاست، زبان رسایی است که التیام بخش بیماری هاست.»^۴ خداوند تعالی در کتاب آسمانی قرآن مجید می فرماید: «وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا وَ بَا أَنان سخنی رسا، در دل هایشان بگوی»^۵

^۱ میرزا خانی. آفات زبان در قرآن، ص ۱۶۵

^۲ قرآن کریم ، فاطر ، آیه ۱۰

^۳ طباطبائی، تفسیر المیزان، ج ۱۷، ص ۲۹

^۴ خورسی و همکاران، مدیریت کلام، ص ۳۴

^۵ قرآن کریم ، نساء، آیه ۶۳

۷. مشورت و نظر خواهی

بسیاری از توهین‌های کلامی از نارضایتی والدین نسبت به رفتار کودک ناشی می‌شود. اگر والدین قبل از هر تصمیمی نظر کودک را بپرسند، می‌توانند به درک بهتری از دیدگاه او برسند و از واکنش‌های تند و توهین‌آمیز پرهیز کنند

«کودکان دوست دارند همانند بزرگترها در امور مربوط به خودشان از آنها نظر خواهی شود، این کار موجب می‌شود که احساس شخصیت بیشتر کنند بعد از مشورت و نظر خواهی تا جایی که ممکن است نظر کودک را عملی سازیم و اگر نظر ناصحیح است با ملاحظت او را متقاعد کنیم اگر بدون دلیل نظر او را رد کنیم منجر به پست بینی کودک می‌شود.»^۱

وقتی کودک در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خود مشارکت داده شود، احساس ارزشمندی می‌کند و از آسیب‌های ناشی از تحقیر و بی‌توجهی والدین در امان می‌ماند.

^۱. مطهری، مجلات خانواده و زنان، پیام زن، ص ۶۴

نتیجه گیری

توهین کلامی والدین به فرزندان، تاثیرات منفی زیادی بر سلامت روانی و اجتماعی کودکان دارد. این نوع رفتار نه تنها به اعتماد به نفس کودک آسیب می‌زند، بلکه ممکن است او را با مشکلاتی همچون کم‌رویی، حس انتقام‌جویی یا حتی گرایش به رفتارهای خلاف مواجه کند. عوامل مختلفی می‌توانند باعث توهین کلامی از سوی والدین شوند، از جمله ناآگاهی از اصول تربیت درست، عدم توجه به تعلیم دینی، یا توقعات بی‌جا از کودک.

برای پیشگیری از این آسیب‌ها، لازم است که والدین به اهمیت تربیت صحیح و ارتباط مثبت با فرزندان پی ببرند. آموزش مهارت‌های ارتباطی درست، مدیریت خشم و ایجاد فضای پر از محبت و مشورت در خانواده می‌تواند به کاهش این مشکلات کمک کند. همچنین، آشنایی با اصول تربیتی دینی و استفاده از آنها می‌تواند نقش موثری در بهبود روابط والدین و فرزندان داشته باشد.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه، ترجمه مكارم شیرازی

کتاب عربی

مجلسی ، محمد باقر، بحار الانوار، تهران: دارالکتب اسلامیة، چاپ ۶، ۱۳۸۸ ه. ش

کتاب فارسی:

(۱) آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالحکم، جلد ۲، تهران: دفتر نشر فرهنگ ، نوبت چاپ ۲ ، ۱۳۷۸ ه.ش

(۲) آیت الله امینی ، ابراهیم ، تربیت، قم: موسسه بوستان کتاب، چاپ دهم، ۱۳۸۱ ه.ش

(۳) احمدی زین العابدین ، حسن علی؛ ، زبان کلید و بهشت و جهنم، ناشر: میثم تمار، چاپ ۲، ۱۳۸۰ ه.ش

(۴) بصیرت، رضا ، گلی خوشبو از جانب خدا، ساوه : مادوتا ، چاپ ۱ ، ۱۳۸۹ ه.ش

(۵) حرعاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ، قم: موسسه آل البيت (ع) الاحیاء التراث، بی تا

(۶) خرمشاهی، بهاءالدین ، دانش نامه قرآن و قرآن پژوهی، ناشران: دوستان، ناهید، چاپ ۴، ۱۳۹۳ ه.ش

(۷) خورسی اعظم و همکاران، مدیریت کلام، قم: مرکز نشر هاجر، چاپ اول، ۱۳۹۵ ه.ش

(۸) طباطبایی ، محمدحسین، تفسیرالمیزان، ترجمه: محمدباقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴ ه.ش

(۹) طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن: بی جا، ۱۳۸۴ ه.ش

۱۰) قائمی، علی، خانواده و نابسامانی های روانی کودکان، انتشارات امیری، چاپ دوم، ۱۳۷۲
ه.ش

۱۱) قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب اسلامی، چاپ ۶، بی تا

۱۲) قرائتی، محسن، تفسیر نور، جلد ۴، قم: موسسه فرهنگ درس های از قرآن، ۱۳۸۳ ه.ش

۱۳) کلینی رازی، اصول الکافی، جلد ۴، موسسه قائم آل محمد، ۱۳۸۵ ه.ش

۱۴) محدثی، جواد، دانش آموز و اخلاق معاشرت، قم: موسسه بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۸ ه.ش

۱۵) محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، قم: موسسه علمی
فرهنگی دارالحديث، ۱۳۸۶ ه.ش

۱۶) مظاهری، علی اکبر، هشدارهای تربیتی، قم: انتشارات هجرت، چاپ اول، ۱۳۷۴ ه.ش

۱۷) مروجی طبسی، محمد جواد، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت (ع)، قم: موسسه بوستان
کتاب، چاپ ۱۱، ۱۳۹۰ ه.ش

۱۸) نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، قم: انتشارات مرغ سلیمان، چاپ اول، ۱۳۸۵ ه.ش

۱۹) نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: انتشارات موسسه آل
البیت (ع) لاحیاء، چاپ اول، ۱۴۰۷ ه.ق

مقالات

۱) رضایی، زهرا، «تکریم شخصیت کودک با رویکرد اسلام و روانشناسی»، زمستان ۹۲ ه.ش

۲) دکتر وزیر، مجید، «نگاهی به وظایف تربیتی والدین در برابر کودک از دیدگاه اسلام»، مجله
دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، زمستان ۱۳۸۱ ه.ش

مجلات

مطهری، محمدرضا، مجلات خانواده و زنان، پیام زن، شماره ۱۰۳، ۱۳۷۹.ه.ش

سایت ها

Dauoudabadi.ir